

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-35>

Романенко Надія, студентка кафедри техніки та реставрації творів мистецтва (науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент Т. Р. Тимченко).

Образ Сквороди у живописі Карпа Трохименка: дослідження та реставрація етюду «Григорій Скворода» з фондів Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури

Ключові слова: реставрація, етюд, Карпо Трохименко, Григорій Скворода.

Nadiia Romanenko, BA student, NAFAA
(academic mentor: Doctor of Arts, Associate Professor Tetyana Tymchenko)

The image of Skovoroda in the painting by Karpo Trokhymenko: research and restoration of the etude “Gryhoriy Skovoroda” from the collection of the National Academy of Fine Arts and Architecture

Abstract: The report outlines the main stages of the restoration of the *Gryhoriy Skovoroda* etude by the Ukrainian artist Karp Trokhymenko. The etude was created as a part of the painting *Gryhoriy Skovoroda* and is held in the collection of the NAFAA. Restoration measures and their sequence are described. They made it possible to restore the etude as an integral part of the process of Karp Trokhymenko's work on the painting *Gryhoriy Skovoroda*.

Key words: restoration, etude, Karpo Trokhymenko, Gryhoriy Skovoroda.

Утворчому доробку професора Київського державного художнього інституту (нині – НАОМА) Карпа Дем'яновича Трохименка особливе місце посідає живописне полотно на історичну тему «Григорій Скворода». Як згадує художник [Трохименко Карпо: Художник про себе: автобіографія, творчі мандрівки. Спогади про художника / Упоряд. І. М. Блюміна, Л. Г. Трохименко. – К.: Мистецтво, 1986, 19] створити картину він запланував у 1940 р., а написав 1960–1966 рр. Метод роботи К. Трохименка був надзвичайно ретельним. Переписування та виправлення були для нього невід'ємною частиною роботи, зокрема, Василь Забашта згадує, що К. Трохименко «під розписку, забрав полотно з музею і ще цілий рік працював над його вдосконаленням. Повністю переписав ліву частину з групою жіночих постатей, змінив її колірне вирішення». Художник робив кілька варіацій етюдів для кожного персонажу полотна. Також цікаво, що картину «Григорій Скворода» він повторив наново: «У 1967 році я повторив картину в дещо зміненій сюжетній композиції, і вона в такому вигляді експонувалася на моїй персональній виставці 1968 року». Тому дослідники мають невичерпний матеріал для вивчення творчості та методики К. Трохименка.

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

Збереглися, приміром, етюди до картини «Григорій Сковорода» – «Чумаки» (1960), «Чумак» (1954) і «Г. Сковорода» в фонді кафедри живопису та композиції НАОМА. На реставрацію етюд потрапив у незадовільному стані (зокрема, багато заломів, які виникли внаслідок тривалого зберігання полотна в зігнутому стані). Прикро, що так часто стається з маловідомими роботами досить відомих художників. І хоча етюди, начерки, вважаються менш важливими роботами, саме вони дають можливість простежити рух творчого задуму художника, демонструють всі етапи роботи над картиною.

Основа етюду «Г. Сковорода» – дрібнозернисте, ляне полотно розміром 35×27 см. Проклеєне воно не дуже добре – з тильного боку проступив ґрунт. На щастя, серйозних пошкоджень його цілісності не було. Ззаду на полотні є надписи синього, червоного та чорного кольору: «К. Трохименко», «Етюд Г. Сковорода», «26×34», «хм», «КП 2565», «11815533 ИНВ (Б)». Ґрунт середньої товщини, білого кольору, крейдяний. На місці заломів помітно було його втрати, разом з фарбовим шаром.

У фарбовому шарі одразу помітні виразні риси пастозного письма Трохименка. Попередній огляд роботи дав можливість припустити, етюд написано на шарі давнішого живопису. Під світло-блакитним фоном, на місці втрати живопису, виступав синій шар, а під брунатним одягом Григорія Савича ховався світло-зелений колір. Імовірно, автор писав етюд у два підходи чи з підмальовком.

Реставрація етюду «Г. Сковорода» складалася із таких етапів: розгладження та укріплення місць заломів, а також відновлення ґрунту та фарбового шару, покриття захисним шаром. Заломи полотна прогладжувалися кілька разів праскою. Згодом полотно було натягнуто на тимчасовий підрамочок. Щоб остаточно відновити зв'язок між фарбовим шаром, ґрунтом та основою, на етюд було накладено заклеюку. Після її зняття було видалено забруднення. Зволожено полотно на новому підрамку закріпили степлером. Однак виявилось, що заломы полотна були серйозними. Тому знадобилося повторне прогладжування. На завершальному етапі накладено реставраційний ґрунт, виконано тонування та нанесено захисний поверхневий шар лаку.

Головна перевага дослідження та реставрації етюдів – можливість вивчити творчий метод художника, установити етапи роботи над картиною, розкрити секрети творчості Карпа Трохименка.

